

Child Rights Journal

2022; 4(15): 59-73

Journal Homepage: <http://childrightsjournal.ir>

International Think Tank of
Human Dignity

The Iranian Association of
Medical Law

The Iranian Association of
Child Rights

Study on the Dimensions of Committing Crimes Factors among Adolescents

Fatemeh Izadi Gonabadi¹

1. Department of Law, Hazrat-e Masoumeh University, Qom, Iran.

ABSTRACT

Background and Aim: Committing crimes by adolescents is a problem that has been the concern of lawyers and sociologists for a long time and is still one of the major topics of human sciences. A review of the number of crimes in the world and in our own country is indicative of the fact that committing crimes by adolescents is one of the major issues of our society, so the purpose of this research is to investigate the commission of crimes among adolescents and also to investigate the causes of committing crimes by adolescents and in This article also deals with ways to prevent and deal with committing crimes by adolescents.

Method: In this research, which was carried out in a descriptive-analytical way, the library method was used.

Results: Identifying crime-causing factors is the first step in the fight against social deviations and crime, so that by eliminating these factors or reducing their effects, the occurrence of crimes can be prevented or at least reduced in the society.

Conclusion: As a result, the most important factor in committing crimes among teenagers is the family environment, and after the family, other factors such as economic, social, cultural, etc. play an effective role in committing crimes by adolescents.

Keywords: Crime; Committing the Crime; Adolescents; Family; Child Rights

Corresponding Author: Fatemeh Izadi Gonabadi; **Email:** Fizadi6675@gmail.com

Received: July 07, 2022; **Accepted:** September 03, 2022

Please cite this article as:

Izadi Gonabadi F. Study on the Dimensions of Committing Crimes Factors among Adolescents. *Child Rights Journal*. 2022; 4(15): 59-73.

انجمن علمی حقوق کودکان ایران

انجمن علمی حقوق پزشکی ایران

انجمن علمی حقوق کودکان ایران

فصلنامه حقوق کودک

دوره چهارم، شماره پانزدهم، پاییز ۱۴۰۱، صفحات ۷۳-۵۹

Journal Homepage: <http://childrightsjournal.ir>

بررسی ابعاد عوامل ارتکاب جرم بین نوجوانان

فاطمه ایزدی گنابادی^۱

۱. گروه حقوق، دانشگاه حضرت معصومه (س)، قم، ایران.

چکیده

زمینه و هدف: ارتکاب جرم توسط نوجوانان مسأله‌ای است که از دیرباز مورد توجه حقوقدانان و جامعه‌شناسان بوده و هم‌اکنون نیز از مباحث عمده علوم انسانی است. مروری بر کثرت جرائم در جهان و کشور خودمان، گویای این واقعیت است که ارتکاب جرم توسط نوجوانان یکی از مسائل عمده جامعه ما نیز می‌باشد، لذا هدف از این تحقیق بررسی ارتکاب جرم در بین نوجوانان و نیز بررسی علل ارتکاب جرائم توسط نوجوانان می‌باشد و در این مقاله به راه‌های پیشگیری و مقابله با ارتکاب جرم توسط نوجوانان نیز پرداخته می‌شود.

روش: در این تحقیق که به شیوه توصیفی - تحلیلی انجام شده، از روش کتابخانه‌ای استفاده گردیده است.

یافته‌ها: شناسایی عوامل جرم‌زا، نخستین گام مبارزه با کجروی‌های اجتماعی و جرم است تا با از بین بردن این عوامل یا کاهش اثرات آن بتوان از بروز جرائم پیشگیری و یا حداقل از میزان آن در جامعه کاست.

نتیجه‌گیری: در نتیجه عامل مهم ارتکاب جرم بین نوجوانان محیط خانوادگی یا همان خانواده می‌باشد و بعد از خانواده عوامل دیگر مثل اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و... در ارتکاب جرم توسط نوجوانان نقش مؤثری دارد.

واژگان کلیدی: جرم؛ ارتکاب جرم؛ نوجوانان؛ خانواده؛ حقوق کودک

نویسنده مسئول: فاطمه ایزدی گنابادی؛ پست الکترونیک: Fizadi6675@gmail.com

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۴/۱۶؛ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۶/۱۲

خواهشمند است این مقاله به روش زیر مورد استناد قرار گیرد:

Izadi Gonabadi F. Study on the Dimensions of Committing Crimes Factors among Adolescents. Child Rights Journal. 2022; 4(15): 59-73.

مقدمه

انحرافات اجتماعی و جرم، از جمله پدیده‌هایی هستند که در جوامع مختلف به نحوی از انحا بروز نموده و نظم اجتماعی را مورد تهدید قرار می‌دهد. طبق باورهای اجتماعی وقوع جرم نه تنها عامل برهم خوردن نظم و ثبات است، بلکه به عنوان مانعی جهت رشد اقتصادی و اجتماعی تلقی می‌شود. ارتکاب جرم توسط نوجوانان مسأله‌ای است که از دیرباز مورد توجه اندیشمندان جامعه بشری بوده است (۱) و هم‌اکنون نیز از مباحث عمده بسیاری از اندیشمندان است. مروری بر کثرت جرائم در جهان و کشور خودمان، گویای این واقعیت است که ارتکاب جرم توسط نوجوانان یکی از مسائل عمده جامعه ما است (۲). همزمان با گسترش انقلاب صنعتی در اروپا و توسعه آن به دیگر نقاط جهان، دایره نیازمندی‌ها رشد پیدا کرد و در نتیجه محرومیت‌های ناشی از برآورده نشدن خواست‌ها و نیازهای زندگی موجب گسترش شدید و دامنه‌دار فساد، عصیان، تبه‌کاری، دزدی، انحرافات جنسی و... میان نوجوانان شد (۱)، وانگهی یکی از محوری‌ترین اعمال فردی و اجتماعی، تربیت و هدایت درست کودکان می‌باشد تا در دوران نوجوانی و بزرگسالی مرتکب جرم نشوند. اقدامی که شرط ضروری و انکارناپذیر رشد و ترقی جامعه انسانی تلقی می‌شود. نوجوانان سرمایه‌های معنوی جامعه می‌باشند و سلامت روح و جسم آن‌ها تضمین‌کننده جامعه در آینده است (۳). این امر مستلزم وجود نهاد خانواده به عنوان هسته اولیه و اصلی اجتماع است که هدفش رشد و تکامل نوجوانان می‌باشد، زیرا محیط خانواده نخستین مرکزی است که نوجوان استعدادها و توانمندی‌های خود را در آن پرورش می‌دهد. نوجوانی که در خانواده از محبت سرشار پدر و مادر خود برخوردار باشد، قدرت سازگاری بیشتری داشته و نیز احساس سکون و آرامش نموده و نسبت به قوانین اخلاقی حساس

است. در مقابل نوجوانی که محیط خانواده برایش امن نباشد و در خانه احساس ناامنی نماید، از زندگی لذت نمی‌برد، نسبت به دیگران سرد، خشک و بی‌مهر است، اعتماد به نفس پایین دارد و کمتر مقید اصول و قوانین اخلاقی است. پس همانطور که محبت و مهربانی خانواده سعادت آینده نوجوان را فراهم می‌کند، بی‌مهری آنان نیز موجب شکست و انحراف نوجوان می‌شود. خانواده‌ای که از هم پاشیده باشد و محیط آن جهت رشد و تکامل نوجوان محیا نباشد، اساس کجروی‌های اجتماعی را در نوجوان پایه‌ریزی می‌کند (۴) و موجب ارتکاب جرم توسط نوجوان می‌شود، لذا بررسی در مورد علل ارتکاب جرم توسط نوجوانان بسیار رهگشا برای پیشگیری و مقابله با جرم و کجروی‌های اجتماعی می‌باشند. از طریق علت‌یابی جرائم و خطاها می‌توان کمبودها و نارسایی‌ها را دریافت و درصدد رفع این مشکلات اقدام نمود. همچنین می‌توان تأکید بر این نکته کرد که از این طریق شاید بتوان مشکلات جامعه و خصوصاً نسل نوجوان که می‌توان گفت حساس‌ترین نقطه انعطاف‌پذیر یک جامعه است را به نحوی رفع نمود تا آنجا که بتوان از این راه یک استراتژی برای پیشبرد اهداف علمی و فرهنگی جامعه اتخاذ نمود (۵) موضوع فوق یکی از موضوعات روز هر جامعه‌ای می‌باشد تا با بررسی عوامل مؤثر ارتکاب جرم توسط نوجوانان، هدایتگران و مدیران اجرایی جامعه بتوانند ریشه بسیاری از جرائم و کجروی‌ها را بشناسند و با اتخاذ روش‌های علمی، کیفی و روان‌شناسی و استفاده از نتایج تجربیات گذشته، در این زمینه جامعه را به سوی آرامش و امنیت سوق دهند (۵).

روش

در این تحقیق که به شیوه توصیفی - تحلیلی انجام شده، از روش کتابخانه‌ای استفاده گردیده است.

یافته‌ها

۱. **عوامل جرم‌زا:** بدون شک شناسایی عوامل جرم‌زا، نخستین گام مبارزه با کجروی‌های اجتماعی و جرم است تا با از بین بردن این عوامل یا کاهش اثرات آن بتوان از بروز جرائم پیشگیری و یا حداقل از میزان آن در جامعه کاست. نوجوانان سرمایه‌های معنوی جامعه هستند، توجه به سلامت جسم و روح آن‌ها، تضمین‌کننده سلامت و امنیت جامعه است. بنابراین باید به مسائل و مشکلات نوجوانان بیش از بزرگسالان توجه داشت. بررسی ریشه‌ای مسائل نوجوانان و از جمله جرائم نوجوانان، برای رسیدن به یک جامعه ایده‌آل شرطی ضروری است. از آنجا که نوجوانان دارای وضع روانی و اجتماعی حساس‌تر و آسیب‌پذیرتر نسبت به بزرگسالان می‌باشند، بنابراین برای رسیدن به یک نتیجه‌گیری در خصوص شناخت عوامل مؤثر بر ارتکاب جرم نوجوانان باید دیدی منطقی و بهره‌گیری از اصول جامعه‌شناسی کیفی، روان‌شناسی، جرم‌شناسی نوجوانان و سایر علوم مرتبط با انسان‌ها و استفاده از نظریات و دیدگاه‌های صاحب‌نظران مختلف این عوامل را شناسایی و در جهت پیشگیری از وقوع جرم در آینده برنامه‌ریزی خاص نمود (۶). این عوامل در یک تقسیم‌بندی کلی می‌توان به چهار دسته تقسیم‌بندی نمود:

۱- عوامل فردی یا زیستی از قبیل جنس، سن، اندام؛

۲- عوامل روانی از قبیل پرخاشگری یا بدبینی؛

۳- عوامل اجتماعی از قبیل خانواده نابسمان یا ناسازگاری والدین؛

۴- عوامل اقتصادی از قبیل فقر.

بین اندیشمندان در زمینه تعداد یا میزان نقش این عوامل، اجتماع و اتفاق نظر وجود ندارد، هر یک از این‌ها با توجه به نوع گرایش و تخصص خود به این مسأله نظر افکنده است و دسته خاصی از این عوامل را تنها مؤثر در ارتکاب جرم بین نوجوانان دانسته یا بیشترین اهمیت را

قابل شده‌اند (۷)، در نتیجه شناخت عوامل تأثیرگذار در ارتکاب جرائم توسط نوجوانان، فاکتور مهمی در زمینه حمایت و پیشگیری از ارتکاب جرم توسط نوجوانان می‌باشد. برنامه‌ریزی برای امحا و کاهش جرائم در بین نوجوان و نیز اعمال راهکارها و سازوکارهای پیشگیرانه و حمایتی قبل و بعد از ارتکاب جرم، ضرورت دارد که میزان تأثیر عواملی دخیل در ارتکاب جرم توسط نوجوانان تبیین گردد (۶)، در ادامه این عوامل جرم‌زا در حوزه ارتکاب جرائم توسط نوجوانان بررسی می‌گردد.

۱-۱. **عوامل اجتماعی:** اولین و مهم‌ترین عامل اجتماعی ارتکاب جرم توسط نوجوانان خانواده و سبک و جو حاکم بر آن است. خانواده کوچک‌ترین واحد اجتماعی است که به وسیله زن و مرد تشکیل می‌شود و با تولد فرزندان تکامل می‌یابد. اهمیت زندگی خانوادگی برای نوجوانان به نسبت بزرگسالان بیشتر است، چراکه در محیط خانواده است رشد و نمو می‌یابد و فعالیت‌های خود در محدوده محیط خانواده انجام می‌دهد. اینکه در روابط ما با سایرین عشق و محبت حکم‌فرماست یا خصومت و نفرت، تا حد بسیار زیادی به تربیت خانوادگی بستگی دارد. اصولاً کلیه رفتارهای دوران نوجوانی، جوانی و بالاتر، چه اجتماعی باشد و یا ضد اجتماعی، در نتیجه تجربیات گذشته با خانواده به وجود می‌آید و با توجه به این تجربیات است که می‌توان این رفتارها را توجیه کرد. خمیرمایه مؤلفه‌های اصلی شخصیت متعادل و پویا یا متزلزل و آسیب‌پذیر نوجوانان در خانواده و در سایه تعامل مطلوب یا نامطلوب با والدین، به ویژه مادر، شکل می‌گیرد. پیامبر اکرم (ص) در تأکید بر اهمیت دوره‌های مختلف رشد و تحول شخصیت فرزندان فرمودند: فرزند در هفت سال اول زندگی «محبت‌پذیر» است، در هفت سال دوم زندگی «آموزش‌پذیر» است و در هفت سال سوم حیات «مشورت‌پذیر» است. به طور کلی والدین هستند که بذر افکار و

احساسات را در فرزندان نوجوان خود می‌کارند، در بعضی از خانواده‌ها بذر عشق، محبت احترام و اتکا به نفس و آزادی و در بعضی دیگر، بذر ترس، گناه و اجبار کاشته می‌شود. طبیعی است که گاهی والدین بر نوجوانان خود داد می‌زنند و شاید اتفاق بیفتد که آن‌ها را تنبیه کنند. همچنین پیشرفت و گسترش وسایل ارتباط جمعی می‌تواند از دیگر عوامل ارتکاب جرم توسط نوجوانان باشد، به این صورت که پخش فیلم‌های رزمی و جنگی، انتشار فیلم‌ها و نماهنگ‌های مبتذل و غیر اخلاقی، نشان‌دادن روش‌های سرقت، آموزش راهکارهای فرار از جرم و نحوه حمایت از مجرم توسط رسانه‌ها و... هر کدام به نوعی می‌تواند تأثیرهای منفی بر نوجوانان بگذارد و در عین حال موجب سوق‌دادن آنان به ارتکاب جرائم گوناگون گردد (۸). از دیگر دلایل اجتماعی ارتکاب جرم توسط نوجوانان محیط مدرسه، نحوه برخورد مربیان و معلمان با نوجوان و نوع برخورد همکلاسی‌ها می‌باشد، حتی گروه‌های دوستی خارج از چارچوب مدرسه نیز ارتکاب جرائم توسط نوجوانان را تسریع می‌بخشند. در این بخش به بررسی این عوامل خواهیم پرداخت.

۱-۱-۱. محیط خانوادگی: مهم‌ترین عامل مؤثر در ارتکاب جرم توسط نوجوانان، می‌تواند روش تربیتی نادرست یا اختلال در شبکه ارتباطی خانواده باشد. تقریباً تمام پژوهش‌ها نشان داده‌اند، والدینی که با نوجوانان خود مهربان نیستند، بیشتر احتمال دارد که فرزندان مجرم داشته باشند. احتمال افزایش آمار جرائم در خانواده‌هایی وجود دارد که والدین از روش‌های انضباطی و بسیار سخت‌گیرانه یا بسیار بی‌بند و بار و فریبنده استفاده می‌کنند، شیوه انضباطی به جای آنکه مبتنی بر استدلال باشد، مبتنی بر تنبیه بدنی است (۹). همچنین تبعیض در خانواده و توجه بیشتر والدین به برخی فرزندان و توجه کمتر نسبت به برخی دیگر، موجب ایجاد حس نفرت و

بدبینی در فرزندان می‌شود. در این ارتباط، ویشریچ گروبرگ ولف (Groberg Wolf) عقیده دارد؛ «چشم و هم‌چشمی و رقابت موجود در خانواده، تأثیر مخرب فراوانی در روحیه کودکان و نوجوانان به جا می‌گذارد و موجب می‌شود کودک یا نوجوان خود را با برادران و خواهران دیگر مقایسه کرده و بر اثر محبت بیشتر والدین در حق آنان احساس کمتری نماید» (۱۰). تبعیض در خانه با روحیه حساس و عزت نفس فرزندان منافات دارد و خسارت جبران‌ناپذیری را بر روح و روان آنان وارد می‌کند و با ایجاد بحران‌های روحی و سرخوردگی آنان را به سوی عکس‌العمل‌های منفی نظیر سرقت، اعتیاد و فرار از خانه سوق می‌دهد (۱۱). بنابراین ایجاد تبعیض میان فرزندان می‌تواند زمینه‌گرایش به ارتکاب جرم بین نوجوانان باشد. دلیل اینکه برخی از والدین در حق فرزندان خود تبعیض روا می‌دارند، می‌تواند جهل و نادانی والدین و غفلت آن‌ها از حقوق نوجوانان، مشکل‌آفرینی برخی از نوجوانان در مقابل نوجوانان دیگر، حساسیت و تعصب نسبت به یک جنس مثلاً پسر یا دختر، زیبایی و خوش‌زبانی یک نوجوان که باعث جلب توجه والدین شده، نوجوان ناخواسته احساس کند والدین نسبت به او بی‌مهرند و احساس زیادی بودن، در محیط خانواده برای او مایوس‌کننده است (۱۱). بنابراین تبعیض به هر صورت و به هر علتی باشد، زمینه را برای پیدایش بسیاری از عوارض فراهم می‌کند و موجب صدمه به کودک می‌شود و برخی از آن‌ها آرزو می‌کنند که ای کاش زنده نبودند و این تبعیض را حس نمی‌کردند. نابسامانی‌های رفتاری، عدم حرف‌شنوی‌ها، خراب‌کاری‌ها، بی‌اعتنایی نسبت به والدین، فرار از خانه، ده‌ها مورد دیگر از مسائل نابهنجار تبعیض‌هاست. نوجوانانی که در محیط خانواده تبعیض می‌بینند، در بعد اجتماعی نمی‌توانند افرادی عادی و بهنجار باشند، چنین افرادی درصدد صدمه‌وارد آوردن بر

دیگرانند تا بدان وسیله خواسته درونی خود را تشریح بخشد، چون جاهلند و کم تجربه نمی‌توانند حساب هر کس را با خود او تصفیه نمایند و به همین نظر دود انتقام او به چشم دیگران هم می‌رود. اسلام نیز تبعیض را از رذائل اخلاقی می‌داند. پیامبر در این خصوص فرموده است: بین فرزندان خود به عدالت رفتار کنید، همان‌گونه که دوست دارید در بین شما با لطف و نیکی به عدالت رفتار شود (۱۱).

طلاق به عنوان آسیب اجتماعی پیامدهای ناگواری برای نوجوان به همراه دارد. طلاق شاید برای والدین راه گریز با موفقیت محسوب شود، ولی برای نوجوانان همواره همراه با فاجعه است. در میان مؤلفه‌های مرتبط با خانواده که در ارتکاب جرم توسط نوجوانان مؤثر است، طلاق از نظر اثرگذاری در رده اول قرار دارد. طلاق هرچند ممکن است برای والدین امری لازم و موفقیت‌آمیز یا تنها راه رهایی باشد، ولی برای نوجوان همیشه یک فاجعه است، فاجعه‌ای که محرومیت ابدی از عواطف پدری یا مادری را به دنبال خواهد داشت، طلاق در نزد ادیان مختلف نکوهیده شده است. پیامبر اکرم (ص) در این مورد می‌فرماید: از نکوهیده‌ترین اعمال در نزد خداوند طلاق می‌باشد. خانواده از هم‌پاشیده یا متزلزل نه تنها باعث ایجاد اختلالات روانی و شخصیتی طفل، بلکه سبب بسیاری از خودکشی‌ها و فرارها می‌باشد (۶)، در نتیجه موجبات ارتکاب جرم توسط نوجوان فراهم می‌شود. پروفیسور بوزا (Bouzat) استاد حقوق معاصر فرانسه در این خصوص می‌نویسد: «از دیرباز یک نوع تناسب مستقیم بین طلاق و ارتکاب جرم و انحراف مورد تأیید بوده است. این تناسب، به خصوص در دو کشور اروپایی انگلستان و سوئد کاملاً به چشم می‌خورد، زیرا به موجب آمار منتشره، تبه‌کاری در این دو کشور به موازات طلاق افزایش می‌یابد» (۱۲). به موجب تحقیقات مفصل و جامع «دنيس زابو (Denis

(Szabo)» استاد جرم‌شناسی دانشگاه مونترال کانادا، اصولاً بین طلاق و ارتکاب جرم و انحراف نوعی رابطه مستقیم وجود دارد. به عبارت دیگر طلاق یک ضریب مثبت و عامل مؤثر در افزایش ارتکاب جرم، خصوصاً از جانب کودکان و نوجوانان بی سرپرست می‌باشد (۱۳).

از عوامل دیگر ارتکاب جرم توسط نوجوانان کمبود محبت می‌باشد، چراکه نوجوان همواره نیازمند به مهر و محبت والدین و نیز حمایت آنان است. رو به روشن شدن با بی‌مهری والدین در نوجوانی لطمه‌های جبران‌ناپذیری بر وی وارد می‌کند و موجب انحرافات اخلاقی و گرایش به سمت و سوی هم‌سن و سالانی که توان جایگزین دارند، می‌شود و افزایش حس انتقام‌جویی از دیگران و گرایش به سمت گروه‌های منفی نوجوانان تقویت می‌گردد. نکته‌ای که در اینجا باید ذکر گردد، این است که روان‌شناسان و متخصصین جرائم اطفال و نوجوانان به این نتیجه رسیده‌اند که بعضی از نوجوانان به علت اینکه در محیط خانواده مورد بی‌مهری و بی‌اعتنایی پدر و مادر خود قرار می‌گیرند، به عنوان یک واکنش در قبال این کمبود محبت شروع به سرقت و یا آزار و اذیت و ضرب و جرح می‌کنند (۶). جز مؤلفه‌هایی که بیان شد، مؤلفه دیگری به نام اعتیاد والدین یا یکی از آنها وجود دارد که بر نوجوان تأثیر می‌گذارد، در نتیجه شیوه استعمال مواد مخدر را می‌آموزد و درصدد مصرف مواد برمی‌آید، چنین نوجوانی به یک شخص معتاد تبدیل می‌شود که حاضر است برای مصرف مواد خود دست به هر کاری بزند. بنابراین زمینه ارتکاب جرم توسط وی فراهم می‌شود.

۱-۲-۱. محیط تحصیل: امروزه مدرسه علاوه بر خانه به عنوان نهاد پایدار اجتماعی بیشترین سهم را در تربیت کودکان و نوجوانان بر عهده دارند. مدرسه به صورت مستقیم و غیر مستقیم در شکل‌گیری شخصیت اجتماعی نوجوانان نقش دارند، از جمله هم‌نوکردن نوجوانان با

ارزش‌ها، باورها، اعتقادات دینی، قواعد رفتاری و هنجارهای اجتماعی از وجوه تربیتی است که این دو نهاد به شکل غیر رسمی در خانه و رسمی در مدرسه، به نوجوانان القا می‌کنند که فرایند جامعه‌پذیری فرد از محیط خانه و خانواده آغاز می‌شود و در محیط مدرسه تکامل می‌یابد. به این ترتیب در مورد این مطالب که مدرسه در جامعه‌پذیری نوجوانان و آموزش مهارت‌های زندگی، توسعه دانایی، گسترش آگاهی و تقویت احساس مسئولیت افراد و همچنین پیشگیری از جرائم و مهار آن نقش ساختاری دارد، تردیدی وجود ندارد. خانواده در روند تکامل تاریخی خود کارکردهایش را یکی پس از دیگری از دست داده و آنچه امروز باقی مانده است، همان کارکرد اساسی و مرکزی خانواده، یعنی تشکیل شخصیت اجتماعی - فرهنگی است و اجتماعی کردن تنها در مراحل اولیه و به وسیله خانواده انجام می‌گیرد. توسعه شهرنشینی و افزایش آگاهی زنان، طبقه اجتماعی و اقتصادی آنان و اشتغال زنان و مردان کاهش حضور و ارتباط از خانواده در خانه و سپری شدن اوقات بیشتر نوجوانان در مدرسه را در پی داشته است، به نحوی که امروزه حتی بحث آموزش و پرورش قبل از دبستان تأکید بر این نکته است که حتی اجتماعی کردن کودک و نوجوان در مراحل اولیه زندگی و در آینده منحصراً در خانواده انجام نخواهد پذیرفت (۱۴)، اما اجتماعی شدن با آموختن چگونه اجتماعی زیستن، در رشد و تعالی فرد و نیز جامعه نقش محوری دارد. اجتماعی شدن حاصل سازوکار بنیادین این فرایند است که عبارتند از: یادگیری و درونی کردن، یادگیری از طریق اعمالی همچون تکرار، تقلید، پاداش و تنبیه، آزمایش و خطا و بازتاب عادات، ارزش‌ها، رفتارها و درونی کردن با گذر از مراحل شرطی شدن، رهیابی و تشبیت در ارگانسیم انسانی و روانی شخص جای می‌گیرند. نهادهای آموزشی به خصوص مدارس به طور منظم از طریق کارکرد مهم

آموزشی، دانش‌آموزان را برای ورود به جامعه انسانی آماده می‌کند، به عبارتی شالوده و اساس تربیت اجتماعی و مسئولیت نظام آموزشی را به دانش‌آموزان یاد می‌دهد. در واقع کلیه عادات و آداب زندگی اجتماعی را باید در این نظام آموخت. برای ایفای چنین نقشی، مدرسه نیازمند نظم و آرامش و ارتباطی متقابل بین اولیای مدرسه و دانش‌آموزان است. در واقع می‌توان گفت حرف‌شنوی دانش‌آموزان از اولیای مدرسه است که این پیوند متقابل را ایجاد می‌کند (۱۵). قابل به ذکر است که اگر نوجوانی به طور مداوم در فعالیت‌های مدرسه شکست بخورد، با سرزنش و تنبیه شاگردان و معلمان رو به رو خواهد شد، در نتیجه برای جبران شکست تحصیلی و جلب توجه دست به ارتکاب جرم و رفتارهای انحرافانه می‌زند. بر اساس نظریه هیرشی، هرچه میزان مشغولیت شخصی در فعالیت‌های اجتماعی - اقتصادی جامعه زیادتر باشد، فرصت کمتری برای کجروی خواهد بود (۱۶)، لذا اگر با وجود افت تحصیلی نوجوان باز هم معلمان او را راهنمایی کرده و نوجوان را برای پیشرفت تشویق نمایند و هم‌کلاسی‌ها هم در این راستا به نوجوان کمک کنند مانع ارتکاب جرم توسط نوجوان می‌شود و کمتر به سمت جرم و کجروی می‌روند. بنابراین دانش‌آموزانی که نه مدرسه را دوست دارند و نه درباره عقاید معلم خود تفکر می‌کنند، احتمال بیشتری وجود دارد که مرتکب جرم شوند، در مقابل دانش‌آموزانی که مدرسه را دوست دارند و در فعالیت‌های مدرسه زیاد شرکت می‌کنند، احتمال کمتری دارد که درگیر جرم شود. تامپسون (Thompson) دریافت که گفتگو و مشاوره معلمان با دانش‌آموزان با نگرش‌های مثبت به مدرسه و همچنین غیبت کمتر از مدرسه، عملکرد تحصیلی بالاتر و بهبود خودپنداری در دانش‌آموزان مربوط است. ویسلو اظهار داشت تجربه مثبت نوجوانان با معلمان تأثیرات تصور منفی از خود را

والدین به اقتضای سنشان تأثیر گذارند و این مسأله توجه بیشتر والدین و مربیان مدارس را می‌طلبد. به عبارتی تنها گذاشتن نوجوانان با دوستانی که شناختی از آنها نداریم، زمینه انحراف و جرم نوجوان را فراهم نموده‌ایم (۲۱).

گروه همسالان و دوستان الگوهای مورد قبول یک فرد در شیوه گفتار، رفتار و منش هستند. فرد نوجوان برای اینکه مقبول جمع دوستان و همسالان افتد و با آنان ارتباط و معاشرت داشته باشد، ناگزیر از پذیرش هنجارها و ارزش‌های آنان است، در غیر این صورت، از آن جمع طرد می‌شود که اگر بنا باشد در رفتار فرد نوجوان تغییری ایجاد شود یا باید هنجارها و ارزش‌های آن جمع را تغییر داد یا ارتباط فرد نوجوان را با آن گروه قطع کرد. تأثیر گروه همسالان و دوستان در رشد شخصیت افراد نوجوان کمتر از خانواده نیست، چراکه نوجوان پس از خانواده، منحصراً زیر نفوذ گروه دوستان یا همسالان قرار می‌گیرد، بدین‌روی اگر نوجوان با گروهی از معتادان رابطه برقرار کند و با آنان دوست شود، به تدریج تحت تأثیر رفتار آنان قرار می‌گیرد و معتاد می‌شوند، چون از سویی، ملاک پذیرش و قبول فرد توسط یک گروه و جمع، پذیرفتن فرهنگ آن‌هاست و از سوی دیگر، معتادان هم علاقمندند که مواد مخدر را به طور دسته جمعی استعمال کنند که هم در موقع استعمال مصاحبی داشته باشند و هم از شدت فشار سرزنش اجتماع برخوردار بکاهند. از این رو معتادان نوجوان علاقمندند که دوستان و همسالان خود را به جرگه اعتیاد بکشانند. در این صورت، اگر نوجوانی از تعلیم و تربیت مقدماتی و صحیح خانوادگی محروم باشند و خانواده‌اش او را از مضرات اعتیاد مطلع نکرده باشد و یا در محیط اعتیاد زندگی کنند و با دوستان معتاد سروکار داشته باشند، احتمال اینکه نوجوان معتاد شود، زیاد است (۲۲). بنابراین با ابتلا به اعتیاد زمینه ارتکاب جرم برای

کاهش می‌دهد، در مقابل برجسب‌زنی منفی از طرف معلمان نیز ممکن است تأثیرات مخربی داشته باشد (۱۷). طلاق، از هم‌گسیختگی خانواده‌ها و اعتیاد از دلایل افت تحصیلی نوجوانان دانش‌آموزان می‌باشد.

۱-۳. گروه دوستان: همانندسازی شدید با همسالان با وابستگی به آن‌ها، صرف نظر از طبقه اجتماعی - اقتصادی، عامل مهمی در جرم است. نوجوانی که توسط والدینشان طرد می‌شوند، برای کسب حمایت و تأیید به سوی همسالان کشانده می‌شوند. چنین نوجوانانی در مدرسه ضعیف هستند و به دنبال افرادی می‌گردند که مانند خودشان باشند. از این رو احتمال دارد که دست به اعمال ضد اجتماعی زنند و هم دیگر را برای این اعمال مورد تشویق قرار دهند (۱۸).

نوجوانان ممکن است در داخل خانواده خود و با ملاحظه والدین خویشتن با سایر اعضای خانواده، اوضاع و احوال، ارزش‌ها، انواعی از رفتار یک مجرم را کسب نماید، معهدا رفتار نوجوانان همسال و همجنس، اعم از اینکه مجرم باشند یا غیر آن، احتمالاً در نوجوان تأثیر بیشتر نسبت به رفتار والدین دارد (۱۹). ساترلند (Sutherland) معتقد است برای آنکه شخص تبهکار شود، نخست باید یاد بگیرد که چگونه تبهکار شود. این یادگیری در نتیجه کنش متقابل اجتماعی فرد با دیگران حاصل می‌شود. بیشتر افراد در معرض تماس با افراد یا گروه‌های منحرف قرار می‌گیرند و هم در تماس با افراد یا گروه‌های غیر منحرف، به اعتقاد ساترلند هرچه سطح تماس فرد با افراد یا گروه‌های منحرف بیشتر باشد، احتمال رفتار انحرافی‌آمیز شخص نیز بیشتر است (۲۰). بنابراین هرچه نوجوانان دوستان ناباب بیشتری داشته باشند و معاشرت آن‌ها با چنین افرادی بیشتر باشد، احتمال اینکه به ارتکاب جرم سوق داده شوند، بیشتر است. از اظهارات مجرمان اصلاح و تربیت برمی‌آید که دوستان بیش از

نوجوان فراهم می‌شود و یا ممکن است گروه دوستان معتاد هم نباشند، ولی نابهنجاری و ارزش‌های ضد اجتماعی آن گروه دوستی، نوجوان را به پرتگاه جرم ملحق کند.

۱-۱-۴. **وسایل ارتباط جمعی:** وسایل ارتباط جمعی به ابزاری گفته می‌شود که در یک جامعه از آن برای ابلاغ پیام‌ها و میان افکار و انتقال مفاهیم به دیگران استفاده می‌شود (۲۳). امروزه گسترش و توسعه وسایل ارتباط جمعی به حدی است که دوران حاضر را عصر ارتباط نامیده‌اند. مک لوهان (McLuhan) دنیا را با مفهوم «دهکده‌ای جهانی» می‌شناسند (۲۴). برخی را عقیده بر آن است که رسانه‌های گروهی دارای چنان قدرتی هستند که می‌توانند نسلی تازه در تاریخ انسان پدید آورند، نسلی که با نسل‌های پیشین بسیار متفاوت است. لازارسفلد و مرتن (Lazarsfeld & Merton) در تشریح عقاید این عده از متفکران می‌نویسند: وسایل ارتباط جمعی جدید ابزاری بس نیرومندند که می‌توان از آن در راه خیر و شر یا تأثیری شگرف سود برگرفت و چنانچه کنترل مطلوب وجود نداشته باشد، امکان استفاده از این وسایل در راه دوم بیشتر است.

وسایل ارتباط جمعی در ذهن و فکر مردم عقاید و ارزش‌ها و هنجارهای خاصی را توسعه داده یا تثبیت می‌کند. معمولاً انسان‌ها آنچه را می‌بینند، می‌شنوند و می‌خوانند، پس از مدتی دوست خواهند داشت. بنابراین وسایل ارتباطی به طور مستقیم و غیر مستقیم بر افکار افراد تأثیر گذاشته، گاه نیازهای کاذبی را در ذهن‌ها به وجود می‌آورد و انسان‌ها را تحت عناوین نوگرایی و تجددخواهی چنان باری‌آورد که هر لحظه به دنبال چیزی باشند. انسان امروزی اسیر تکنولوژی و صنعت خود شده، مصرف‌گرایی و اسراف که بر پایه نیازهای کاذب بنا می‌شود، اراده و اختیار او را سلب می‌کند. معتادشدن به معنی عام کلمه از اثرات منفی این پدیده است (۱۱). نظر

به اینکه معمولاً تصویر بیش از نوشته یا سخن، انسان را متأثر می‌سازد، بررسی‌های مرتبط با تأثیر وسایل ارتباط جمعی و رفتارهای انحرافی به سینما، تلویزیون و احتمالاً نوارهای مصور اختصاص یافته است (۲۵). در میان وسایل ارتباط جمعی فیلم‌های سینمایی و تلویزیونی و ویدیویی از عوامل بسیار مؤثر در انحراف و ارتکاب جرم توسط نوجوانان می‌باشند. نوجوانانی که مکرر به سینما می‌روند، سعی می‌کنند که زندگی خود را شبیه زندگی هنرپیشه‌های سینما نموده و حرکات و رفتار آن‌ها را تقلید کنند. در این‌گونه موارد آن‌ها مستقیماً تحت تأثیر یک فیلم معین قرار نمی‌گیرند، ولی تصاویر پی در پی در وجدان مغفول آن‌ها وارد شده و ناگهان روزی به صورت یک نیروی فعال ظهور می‌کند و سبب ارتکاب جرم می‌شود یا لاقلاً به انجام آن کمک می‌کند. همه ما بدون شک در محیط زندگی خود با نوجوانانی برخورد کرده‌ایم که روحیه آنان با دیدن فیلم‌های وسترن و جنایی کاملاً مسموم شده است و جای شگفتی نیست اگر روزی در نتیجه تأثیر این فیلم‌ها مرتکب اعمالی مانند آنچه که در فیلم دیده‌اند، بشوند. بعضی از روانکاوان عقیده دارند که افراد با دیدن فیلم‌های خشن خود را از میل عمیق به خشونت آزاد می‌کنند، یعنی احتیاج روانی خود را به اعمال خشونت ارضا نمایند و دیگر احتیاج به اینکه شخصاً این اعمال را مرتکب شوند، ندارند. به طور کلی تقلید از افرادی که در فیلم‌ها نقش‌های اساسی را دارند و تشبیه کردن خود به قهرمانان فیلم بزرگ‌ترین اثر سینما بر روی افراد است، چون معمولاً کسانی که نقش افراد منحرف و تبه‌کار را در فیلم‌ها بازی می‌کنند به قدری در ایفای نقش خود مهارت و جذابیت به خرج می‌دهند که مسلماً بر روی آن‌هایی که در وجودشان یک احساس تمایل برای ارتکاب سرقت یا اعمال مشابه دیگر وجود دارد، اثر می‌گذارد و رفتارشان مورد تقلید این افراد قرار

دیگر، نبود کنترل و نظارت کافی بر برنامه‌های تولیدی رسانه‌هایی مانند ماهواره، ویدیو، لوح‌های فشرده و سینما است، همچنانکه فرار از تنهایی، علاقه به برنامه‌های تحریک‌آمیز و آزادی عمل بیشتر، نیز ممکن است از دلایل اولویت علاقه نوجوانان به وسایل صوتی و تصویری باشد. از این رو پیشنهاد می‌شود با توجه به ویژگی‌های مخاطبان و میزان تأثیرپذیری آنان از فیلم‌هایی که محتوای خانوادگی بیشتری دارند و مطابق با ارزش‌ها و هنجارهای جامعه هستند، تولید آن‌ها در رسانه‌های صوتی و تصویری افزایش یابد (۲۶). به طور کلی می‌توان با ممنوع کردن بعضی از فیلم‌ها، محدود کردن سینماها و ایجاد سرگرمی‌های سالم جدید، همه وسیله مفیدی برای رسیدن به این هدف می‌باشد، ولی نمی‌توانیم سینما را از تفریحات نوجوانان حذف کنیم، چون نه تنها در این راه موفق نخواهیم شد، بلکه عمل صحیحی نیز انجام نداده‌ایم، زیرا فیلم‌هایی که منحصراً برای تجارت و سودجویی تهیه نشده‌اند، می‌توانند دارای ارزش هنری، فرهنگی و تربیتی بی‌مانندی باشند (۱۱).

۱-۲. **عوامل اقتصادی:** مارکس (Marx) فیلسوف آلمانی، پایه‌گذار مکتب سوسیالیسم، نظام سرمایه‌داری را موجب وقوع جرم می‌شود و نیز معتقد است که توزیع ناعادلانه ثروت در جامعه افراد را به سمت جرم و انحراف می‌کشاند، زیرا ارتکاب جرم و انحراف نوعی واکنش علیه جامعه در خصوص این بی‌عدالتی‌هاست. بنابراین بحران‌های اقتصادی موجب کاهش درآمدها، فقر، بیکاری و نابسامانی خانواده‌ها می‌شود و خود انگیزه‌ای است که افراد را به سوی جرائم و تخلف از مقررات اجتماعی می‌راند، عدم امکان فراهم‌سازی وسایل تفریحات سالم و پرنمودن اوقات فراغت و ناتوانی خانواده‌ها برای محافظت فرزندان از مفاسد موجود، در محیط‌های ناسالم و معاشرت با افراد ناباب همگی به نوعی با فقر و تهیدستی خانواده‌ها ارتباط

می‌گیرد، مثلاً دیدن بعضی از فیلم‌هایی که در آن‌ها دختران زیبایی که به اصول اخلاقی پایبند نیستند و زندگی پرتجمل و بی‌بند و باری را می‌گذرانند، بر روی دختران نوجوانی که در شرایط مادی سخت زندگی می‌کنند، اثر می‌گذارد و امکان دارد که آن‌ها به خیال اینکه می‌توانند با این نوع زندگی کسب شهرت و لذت کنند، به ورطه فحشا سقوط نمایند. در موارد دیگر نیز اثر سینما بر روی نوجوانان کاملاً آشکار است، مثلاً می‌توانیم در بین نوجوانان به آسانی مشاهده کنیم که چگونه حرکات و رفتار بعضی از ستارگان سینما را تقلید می‌کنند و حتی از موها و طرز راه رفتن و حرکات مخصوص آن‌ها پیروی می‌نمایند (۱۱).

نتایج تحقیقات نشان می‌دهد استفاده بیش از یک ساعت از فیلم در طول روز، احتمال بروز ارتکاب جرم را در بین نوجوانان افزایش می‌دهد. شاید بتوان گفت یکی از دلایل اصلی تأثیر فیلم‌ها بر ارتکاب جرم توسط نوجوانان، دسترسی آسان آنان به این فیلم‌ها از طریق راه‌های قانونی و غیر قانونی است، ضمن آنکه استفاده از این وسایل صوتی و تصویری، نیاز به امکانات زیادی ندارد و در حال حاضر، کمتر خانواده‌ای را می‌توان یافت که از چنین امکاناتی حتی در حد محدود برخوردار نباشد. به این ترتیب میزان استفاده از فیلم‌ها از سوی نوجوان مجرم، بیشتر از نوجوانان غیر مجرم است. می‌توان نتیجه گرفت استفاده زیاد از نوارها و لوح‌های فشرده تصویری ممکن است یکی از عوامل مؤثر در ارتکاب جرم توسط نوجوانان باشد. همچنین دلیل اصلی اولویت علاقه نوجوانان به ماهواره، لوح‌های فشرده و فیلم‌های تلویزیونی و سینما را می‌توان گنجاندن هیجان، احساس شور و شادی و صحنه‌های تحریک‌آمیز و... در برنامه‌های آن‌ها دانست، ضمن آنکه نوجوانان برای دسترسی به این رسانه‌ها از قدرت و امکان بیشتری برخوردارند. دلیل

دارد (۱۰). از دیدگاه اسلام فقر و تهیدستی عامل افزایش جرم و کجروی می‌باشد. فقر یکی از عوامل مهم از انواع انحرافات، از جمله دزدی و انحرافات جنسی بین افراد و به ویژه نوجوانان می‌شود. فقر بی‌گمان به وجودآورنده سختی‌ها و ناملايمات است که اگر نتوان با آن‌ها مبارزه کرد، خواهناخواه انسان را به زانو درمی‌آورد. بیشتر محرومیت‌ها و برآورده‌نشدن تمایلات که موجب عدم اطمینان اجتماعی می‌شود، ناشی از فقر است و نمی‌توان آن را نادیده گرفت. بیکاری، کمبود مواد غذایی، پوشاک، بی‌سوادی، عقب‌افتادگی، جهل، خرافات، عدم بهداشت کافی و انواع بیماری‌های روحی و جسمی و حتی در سطح جهانی، جنگ‌ها و خونریزی‌ها ریشه در نیازهای مادی و ترس از فقر دارد. بررسی‌های مختلف توسط دانشمندان به این نتیجه رسید که وضع روحی مجرمان ناشی از نابسمانی وضع اقتصادی آنان بوده است. بیکاری، ولگردی و گدایی ناشی از فقر خانواده‌هاست که از عوامل مؤثر در گرایش نوجوانان به ارتکاب جرم از قبیل دزدی است (۲۷).

ولی فقر و تهیدستی را نیز نمی‌توان تنها عامل ارتکاب جرم دانست، چراکه اگر فقر یا ارتکاب جرم توسط نوجوانان لازمه داشته و تنها عامل آن باشد، در این صورت، باید قبول کرد تمام افراد فقیرمجرمند، ولی واقعیت این است که چنین فرضی درست نیست که همه افراد فقیر مرتکب جرم شده‌اند، در حالی که برخی از خانواده‌هایی که از نظر مالی در رفاه کامل هستند با پول کافی و امکاناتی که در دسترس دارند برای خوشگذرانی مرتکب جرم می‌شوند. دادن پول فراوان به فرزندان و استفاده از تفریحات مختلف موجب عدم درک ارزش پول برای آنان خواهد شد. از سوی دیگر، عادت به تفریح و خوشگذرانی ذوق کار و کوشش را از آنان سلب می‌کند. در این صورت، چنانچه آدم بیکار باشد، ممکن است

منحرف شده و برای تأمین امیال خود ناچار راه جرم را در پیش خواهد گرفت (۱۱)، اسلام در این خصوص طرفدار میانه‌روی در کسب ثروت است و چنانچه قبلاً گفته شد نه با فقر موافق است نه با ثروت زیاد، چراکه معتقد است که کسب ثروت زیاد هم قساوت دل ایجاد می‌کند، در نتیجه جرم و انحراف را پدیدار می‌کند. بنابراین هم ثروت زیاد و هم فقر احتمال جرم و انحراف را در بین نوجوانان فراهم می‌کند.

۱-۳. عوامل زیست‌شناختی و روان‌شناختی:

جرم‌شناسی زیستی، به جنبه‌ها و اثرات توارث بر شخص مجرم پردازد. این رشته در عمل تحقیقات خود را به جنبه‌های تشریحی، فیزیولوژی، تشخیص بیماری‌ها، بیوشیمی و کروموزوم‌های شخص مجرم توسعه می‌دهد. این علم به علت اینکه توسط لمبرزو (Lombroso) و در ایتالیا رونق یافت، همیشه در این کشور مورد توجه بوده است. امروزه در اکثر کشورهای اروپایی و بالخصوص آلمان و اتریش، مطالعات فراوانی در زمینه خصوصیات فردی، جنس، سن، بیماری و به طور کلی ویژگی‌های جسمی بر روی مجرم انجام گرفته است (۱۱) که این تحقیقات نشان می‌دهد که عوامل زیستی از جمله سن، کروموزوم‌ها و... در ارتکاب جرم مؤثر است، در نتیجه بر این اساس جرائم گروه‌های سنی اطفال و نوجوانان نیز در این عرصه مورد توجه قرار می‌گیرد و بیان می‌کند که سن با ارتکاب جرم ارتباط دارد و نیز در این خصوص مؤلفه‌های زیستی دیگر مانند کروموزوم‌ها، بیماری‌ها، فیزیولوژی گروه سنی نوجوانان مجرم را بررسی می‌کند، لذا به این نتیجه می‌رسد که این عوامل زیستی در ارتکاب جرم توسط نوجوان مؤثر بوده است.

از سوی دیگر ارتکاب جرم با صفات روانی مختلفی همراه است که برخی از آن‌ها عبارتند از هوش کمتر از متوسط، خلق و خوی پرخاشگرانه و... . روان‌شناسان ثابت کرده‌اند

ناهنجاری‌های خانوادگی، وجود اختلاف بین پدر و مادر و محیط‌های خانوادگی پرچنجال، ناراحتی‌های عاطفی و روانی یکی از اعضای خانواده، مانع از رشد اجتماعی مطلوب نوجوان شده و نوجوان را به ارتکاب جرم سوق می‌دهد. استرس‌ها و اختلافات روحی و روانی در پدران و مادران باعث ایجاد بحران‌های عمیق روحی در فرزندان شده که این بحران‌ها عامل بسیاری از عقده‌های روانی یا بروز رفتارهای خشونت‌آمیز و خطرناک در آینده خواهد شد. طلاق نقش بسیار اساسی در تغییر روحیه و روان فرزندان ایفا می‌کند و نوجوانان طلاق به مرور زمان با بروز حرکات احساسی و ترس و خشم و عدم تعادل روانی هنگام عصبانیت مواجه می‌شوند، زیرا آنان رفتارهای خشونت‌آمیز پدر و مادر را در خانواده مشاهده کرده و تصور می‌کنند که همواره واکنش‌ها و رفتارهای آنان باید به صورت مخفی و پرخاشگرانه باشد. نوجوانان طلاق خشم درونی خود را یا ابراز می‌کنند و یا فرو می‌خورند، نوجوانانی که خشم خود را می‌خورند در سنین بالاتر خشونت می‌بینند در فرصتی مناسب اعمال خشونت آمیزی را آشکار می‌کنند (۶) و این پرخاشگری زمینه‌های ارتکاب جرم توسط نوجوان را فراهم می‌کند و موجب ارتکاب جرائمی چون قتل یا ضرب و جرح می‌شود.

بحث و نتیجه‌گیری

از مطالعه موارد ذکر شده می‌توان نتیجه گرفت که ارتکاب جرم توسط نوجوانان تقریباً ناشی از چند عامل که مهم‌ترین آن به ترتیب خانواده، عامل اقتصادی و محیطی می‌باشد. اگر جوانان قبل از تشکیل خانواده که مهم‌ترین نقش را بر عهده دارد، با دقت فراوان و با رفتن به کلاس‌های مشاوره و با عشق و علاقه زوج خود را انتخاب کنند، همین خانواده مأمّن امن و گرمی برای فرزندان و

که مرتکبان نوجوان نسبت به دیگر افراد به مراتب از عزت نفس پایین‌تری برخوردار بوده‌اند. اگر به گذشته نوجوان که مرتکب جرم شده است، توجه کنیم، خواهید دید که اکثر قریب به اتفاق آن‌ها، به نحوی از انحا مورد آزار و اذیت قرار گرفته‌اند. در مباحث روان‌شناختی، این نظریه در بین قشری از روان‌شناسان وجود دارد که اگر نوجوانی مورد آزار و اذیت قرار گرفته، فردی برون‌گراست، در آینده خود به طرق مختلفی در مقام انتقام از جامعه برخوردار خواهد آمد. همچنین میزان آزار و اذیت و مدت زمان آن از عوامل مؤثر در ارتکاب جرم در نوجوانان است (به نقل از وب سایت ایلام حقوق).

همانطور که خانواده می‌تواند بستری مناسب برای رشد و شکوفایی استعدادها و توانایی‌های نوجوانان باشد، به همان صورت هم می‌تواند با ایجاد عواملی، زمینه ارتکاب جرم را ایجاد کرده و یا حتی اطفال را مجبور به ارتکاب بزه کند. یکی از عوامل مهم در بزه‌کاری اطفال، قصور خانواده در فراهم‌آوردن محیطی عاطفی، آرام و امن برای کودک است. اگر روابط بین افراد خانواده نفرت‌انگیز باشد و یا والدین در برخورد با نوجوانان خود تبعیض قائل شوند و با تقسیم ناعادلانه محبت و توجه و پاداش موجب بروز حسادت و یا سرخوردگی در نوجوانان شوند، وی ممکن است با کناره‌گیری عاطفی، از والدین خود دور شده و بدین ترتیب خانواده کنترل او را از دست داده و قادر نخواهد بود عضویت وی را در سایر گروه‌های نخستین رهبری کند. وجود روابط عاطفی میان والدین و کودک در تلقین ارزش‌های جامعه به نوجوانان اهمیت فراوانی دارد، البته در محبت‌ورزیدن به نوجوانان باید حد تعادل را رعایت کرد، چراکه کم‌محبی به اطفال و یا افراط و تفریط در ابراز محبت، هر دو از عوامل ایجاد ناهنجاری در الگوهای رفتاری نوجوانان شناخته شده است. همچنین نداشتن سرپرست و جدابودن پدر و مادر از یکدیگر،

می‌شود و امکان ارتکاب جرم نیز توسط آنان وجود خواهد داشت.

۳- حس اعتماد به نفس در فرزندان: از دست دادن اعتماد به نفس موجب فلج شدن فکر و روح انسان می‌شود، او را از خود مأیوس و متکی به دیگران بارمی‌آورد، لذا والدین به جای اینکه همواره نقاط ضعف فرزندان خود انگشت بگذارند و بخواهند از طریق تحقیر و سرکوفت آنان را نصیحت کنند، نقاط قوت او را دریابند و تشویق کنند و بازخوردهای مثبت به او دهند.

۴- آگاهی دادن به خانواده‌ها برای نظارت و کنترل بیشتر آنان به فرزندان و گوشزد کردن مجازات جرائم در صورت ارتکاب جرم توسط آنان به ویژه نوجوانان خود.

۵- اتخاذ تدابیر امنیتی توسط دولت در محل‌های جرم‌خیز و اقداماتی به منظور کمک به خانواده‌ها به خصوص نوجوانان که در معرض آسیب قرار دارند.

۶- اطلاع‌رسانی شفاف رسانه‌های جمعی برای تشویق نوجوانان درباره تسهیلات و فرصت‌هایی که جامعه برای آنان قرار داده است.

۷- تجهیز پلیس برای مقابله با گروه‌های مخوف و انواع جرائم در جامعه.

۸- اتخاذ تدابیر به هدف کاهش فقر و کاهش نرخ بیکاری در خانواده‌ها توسط دولت.

۹- ایجاد مراکز و مؤسسات مشاوره‌ای مخصوص نوجوانان و مراکزی که نوجوانان طلاق در آنجا مشاوره و نگهداری شوند.

ملاحظات اخلاقی

در پژوهش حاضر جنبه‌های اخلاقی مطالعه کتابخانه‌ای شامل اصالت متون، صداقت و امانتداری رعایت شده است.

رشد و تعالی آن‌ها می‌شود و از بسیاری از کجروی‌ها که ممکن است نوجوانان دچار آن شوند، جلوگیری می‌کند، البته عامل اقتصادی بعد از خانواده می‌تواند مهم‌ترین عامل باشد، چون تا وقتی که سرپرست خانواده درآمد کافی نداشته باشد تا مخارج اعضای خانواده و هزینه تحصیلات فرزندان را رفع کند، اعضای خانواده به ویژه نوجوانان مجبور می‌شوند که هر کدام به شغلی روی آورند که گاهی امکان دارد به شغلی کاذب یا پرخطر مانند موادفروشی گرفتار شوند و از طرفی فرزندان به ویژه نوجوان این خانواده در اکثر مواقع از رفتن به مدرسه که مهم‌ترین پایگاه اجتماعی می‌باشد، بازمی‌مانند و این خود امکان گرفتار شدن به ارتکاب جرم را چندین برابر می‌کند، چون این کودکان که همان نوجوانان و جوانان آینده به شمار می‌روند، به جای اینکه زیر چتر سالم و امن و مکان‌های آموزشی مناسب رشد نمایند و از آموزش‌های مفید و ارزشمند بهره‌مند گردند، امکان دارد از افرادی خطرناک و خلافکار الگو گیرند و راه و روش آن‌ها را ادامه دهند (۲۲).

در اینجا برای پیشگیری از ارتکاب عمل مجرمانه توسط نوجوانان راهکارهایی ارائه می‌شود:

۱- دوستی و تفاهم بین والدین: دوستی و تفاهم بین والدین موجب آسایش خاطر و اطمینان کودک و نوجوان در خانواده می‌گردد. از هنگامی که نوزاد چشم به جهان می‌گشاید، به محبت، لبخند، مواظبت و نگهداری نیازمند است. از این رو اگر در مواردی، مشکلات و مسائلی بین والدین وجود داشته باشد، لازم است این مسائل را نزد فرزندان آشکار نکنند یا احیاناً یکی در غیاب دیگری به انتقاد و بدگویی از طرف مقابل نپردازد.

۲- عدم پرخاشگری والدین نسبت به فرزندان و نسبت به خود: پرخاشگری والدین نسبت به یکدیگر یا نسبت به فرزندان موجب فراری شدن فرزندان نوجوان آن‌ها از خانه

تضاد منافع

نویسنده هیچ‌گونه تضاد منافع احتمالی را در رابطه با تحقیق، تألیف و انتشار این مقاله اعلام نکرده است.

تشکر و قدردانی

ابراز نشده است.

References

1. Goudarzi T, Goudarzi H. Investigating social and family, biological and psychological factors that are effective among young people. *Kermanshah Police Knowledge*. 2013; 12: 1-9. [Persian]
2. Fatemi D, Rahimi A, Saadati M, Abbaszadeh M. The Survey of Family's Role in Delinquency of Teenagers (Case Study: Zanjan City's Teenagers). *Strategic Research on Social Problems in Iran*. 2016; 5(3): 35-50. [Persian]
3. Saroukhani B. An introduction to family sociology. Tehran: Soroush Publications; 2014. p.67. [Persian]
4. Saki M, Jariani M, Safa M, Farhadi A, Ghasemi F, Badrizadeh A, et al. The effective family and personality factors on felony in adolescent felons of Khorramabad house of correction. *Yafte*. 2009; 11(2): 11-20. [Persian]
5. Eskandari Charati A. An investigation of effective social, economic and Cultural Factors on Juvenile Delinquency (A Case study of 13 to 19 year-old teenage boys in Azadshahr). *Journal of Law and Politics*. 2017; 13(34): 185-206. [Persian]
6. Abbasi M. Juvenile delinquency. Tehran: Majd Publications; 2015. p.89, 108-109, 124-125. [Persian]
7. Ghasemi Roshan E. Social factors of crime. *M'arifat Journal System*. 2000; 36. [Persian]
8. Zavare S, Azizi P. The investigation of effective socials and familial reasons in childcrimes. *Capital police Journal*. 2016; 3: 33-48. [Persian]
9. Giddens A. *Sociology*. Translated by Abazari Y. Tehran: Khwarazmi Publishing Company; 2009. p.215. [Persian]
10. Ahadi H, Mohseni N. Psychology of adolescent and youth development. Qom: Ayande-ye Derakhshan Publications; 2017. [Persian]
11. Kamel H, Mousavi SM, Davaran M, Sotoudeh A. The role and place of heredity and genetics (criminal biology) in committing a crime from the perspective of modern criminology and religious teachings. *Ghanonyar Journal of Civil & Legal Sciences*. 2020; 4(13): 283-332. [Persian]
12. Salahi J. Delinquency of children and adolescents. Tehran: Mizan Publications; 2010. [Persian]
13. Keynia M. Social factors of divorce. Qom: Matboat-e Dini Publications; 1994. [Persian]
14. Rosenbaum VH. Familie als gegenstruktur zur gesellschaft. Translated by Mahvadi MS. Tehran: University Publication Center; 1988. [Persian]
15. Aghabakshi H. Addiction and family pathology. Tehran: Publications of University of Welfare and Rehabilitation Sciences; 1999. [Persian]
16. Moazzami SH. Delinquency of children and teenagers. Tehran: Dadgostar Publications; 2011. [Persian]
17. Rajaei AR. The role of family, school, peers and mass media in the deviant behavior of adolescent boys. *Journal of Knowledge and Research in Psychology*. 2002; 11-12: 45-74. [Persian]
18. Guy R. Talcott parsons et la sociologie americaine. Translated by Nik Gohar AH. Tehran: Ney Publications; 2004. [Persian]
19. Keynia M. Fundamentals of criminology. Tehran: Tehran University Press; 2014. [Persian]
20. Kohen B. Introduction to sociology. Translated by Salasi M. Tehran: Tutia Publications; 2006. p.164. [Persian]
21. Sami'ian I, Golkhandan S, Khalili D. Criminological investigation of the role of friends and peers and the living environment on the delinquency of children and adolescents under 18 years of age in Isfahan province. Tehran: The First Research Conference in Jurisprudence, Law and Human Sciences; 2017. p.3-17. [Persian]
22. Zamanipour M, Ahmadi MR, Darghal A, Zare A, Seydi AN. Causes of juvenile delinquency, the causes of delinquency in young people and ways to prevent and deal with it. Tehran: The third community empowerment conference in the field of humanities and management studies; 2017. p.7-8. [Persian]
23. Sotoudeh H. An introduction to pathology. Tehran: Ava-ye Noor Publishing House; 1994. [Persian]
24. Rashidpour E. Mass communication and national growth. Tehran: Publication of Institute of Social Studies and Research (University of Tehran); 1986.
25. Cazeneuve J. *Society of Ubiquity; An Introduction to the Sociology of Mass Media*. Translated by Sarukhani B, Mohseni M. tehran: Ettelaat Publications; 2008. [Persian]
26. Habibzadeh Maleki A, Ghasemi M. The relationship between the use of audio-visual media and juvenile delinquency. *Journal of Communication Research (Pazhoohesh va Sanjesh)*. 2009; 16(2): 96-121. [Persian]
27. Akbari A. Adolescents and Youth Problems. Damavand: Roshd va Tose'e; 1999. [Persian]